

Tadeusz Zdancewicz

Problematyka i rozwój rusycystycznych i sławistycznych badań językoznawczych w Instytucie Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej UAM w 35-leciu PRL

Studia Rossica Posnaniensia 17, 159-171

1982/1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

TADEUSZ ZDANCEWICZ

Poznań

PROBLEMATYKA I ROZWÓJ RUSYCYSTYCZNYCH
I SŁAWISTYCZNYCH BADAŃ JĘZYKOZNAWCZYCH W INSTYTUCIE
FILOLOGII ROSYJSKIEJ I SŁOWIAŃKIEJ UAM W 35-LECIU PRL

Badania językoznawcze prowadzone i rozwijane w Zakładzie Języka Rosyjskiego stanowiącego jednostkę organizacyjną najpierw Katedry Filologii Rosyjskiej (w latach 1965 - 1969), a następnie Instytutu Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej (od roku 1969) Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza¹ liczą sobie w roku XXXV-lecia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej lat 14. Są to głównie badania o problematyce rusycystycznej, ale jednocześnie obok nich poczesne miejsce zajmują badania sławistyczne.

Pełna liczba publikacji pracowników Instytutu Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej UAM² w zakresie językoznawstwa rosyjskiego i słowiańskiego za minione 14 lat wyniosła 135 pozycji wydawniczych. Spośród tych opracowań zagadnieniom językoznawstwa rosyjskiego poświęcono 102 pozycje (9 książek, 82 artykuły i 11 recenzji), natomiast zagadnieniom językoznawstwa słowiańskiego — 33 pozycje (4 książki, 25 artykułów i 4 recenzje). Należy podkreślić, że w powyższym zestawieniu uwzględniono jedynie pozycje opublikowane,

¹ O pracach rusycystycznych i sławistycznych wykonanych w Poznaniu poza Instytutem Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej UAM informuje publikacja: K. Zierhoffer, *Dorobek językoznawstwa polonistycznego i sławistycznego w Poznaniu w okresie po II wojnie światowej*, *Slavia Occidentalis* 1981, t. 38, s. 97 - 116.

² W tym głównie pracowników Zakładu Języka Rosyjskiego, ale także niektórych pracowników utworzonego w 1969 r. w ramach Instytutu Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej UAM Zakładu Metodyki Nauczania Języka Rosyjskiego, jak dr Wanda Jakowicka, dr Tomasz Wójcik (w latach 1969 - 1973), mgr Eugenia Stankiewicz-Walter, mgr Iwona Wapnaruk-Sitarska i mgr Marian Ziombra.

nie zostały w nim natomiast ujęte prace znajdujące się w druku³ oraz prace gotowe, oczekujące na druk⁴. Z powyższej statystyki wyłączono także prace zatrudnionych w Instytucie w omawianym okresie specjalistów radzieckich⁵.

Podsumowania dorobku naukowego Instytutu w zakresie językoznawstwa rusycystycznego i sławistycznego dokonywałem już w grudniu 1975 r., tj. równo przed 4 laty, na konferencji naukowej poświęconej X-leciu istnienia uniwersyteckiej rusycystyki poznańskiej (por. artykuł: T. Zdancewicz *Badania językoznawcze i metodyczne w ciągu 10 lat istnienia uniwersyteckiej rusycystyki poznańskiej*, „*Studia Rossica Posnaniensia*” 1979, z. IX, s. 221 - 229). Dlatego w dalszym ciągu obecnego artykułu dane z dziesięciolecia 1965 - 1975 postaram się ograniczyć do niezbędnego minimum, odsyłając zainteresowanych do cytowanego wyżej artykułu, natomiast odpowiednio wyeksponuję dorobek ostatnich 4 lat, tj. okresu 1976 - 1979.

Przyrost językoznawczej produkcji naukowej pracowników Instytutu w tym okresie wyniósł 36 publikacji (w tym 1 książka, 31 artykułów i 4 recenzje). Bliższe omówienie i charakterystyka tych prac zostanie dokonana niżej z podziałem ich na dwie grupy tematyczne, tj. na opracowania rusycystyczne i sławistyczne. W odrębną, trzecią grupę zostaną wydzielone prace zatrudnionych w Instytucie specjalistów radzieckich (por. przypis 5 niżej).

I

Jak to podałem w wymienionym wyżej artykule w „*Studiach Rossica Posnaniensia*” IX (por. s. 221 - 222), językoznawcze badania rusycystyczne w roku 1975 obejmowały w IFRiS 12 następujących problemów szczegółowych, które tutaj przytaczam wraz z liczbą poświęconych do roku 1975 każdemu problemowi prac:

- 1) badania nad akcentem i intonacją rosyjską — 8 prac (7 artykułów i 1 recenzja),
- 2) fonetyka i fonologia języka rosyjskiego — 7 prac (1 książka, 5 artykułów i 1 recenzja),

³ Oprócz pewnej liczby znajdujących się w druku artykułów nie wliczono tutaj np. rozprawy doktorskiej dr W. Jakowickiej *Балетная лексика в русском и польском языках* opublikowanej dopiero w roku 1981.

⁴ Oprócz artykułów należą tutaj rozprawy doktorskie dra J. Kaliszana *Интернациональные препозитивные морфемы греко-латинского происхождения в современном русском и польском словообразовании* (która została opublikowana dopiero w roku 1980), dra K. Wieliczki *Живая речь в условиях массовой коммуникации (спортивный комментарий на русском и польском языках)* (opublikowana w roku 1982) i dra M. Wójtowicza *Характеристика английских заимствований в русском языке* (dotychczas nie opublikowana).

⁵ Omawiam je oddzielnie w części III obecnego artykułu (por. s. 169 - 171).

- 3) słowotwórstwo rosyjskie — 21 prac (2 książki, 17 artykułów i 2 recenzje),
- 4) zagadnienia części mowy oraz kategorii rodzaju gramatycznego i liczby w języku rosyjskim — 1 praca (artykuł),
- 5) wybrane zagadnienia z fleksji rosyjskiej — 2 prace (artykuły),
- 6) wybrane zagadnienia ze składni rosyjskiej — 3 prace (artykuły),
- 7) leksyka języka rosyjskiego ze szczególnym uwzględnieniem zapożyczeń — 15 prac (2 książki, 11 artykułów i 2 recenzje),
- 8) wybrane zagadnienia z semantyki rosyjskiej — 3 prace (artykuły),
- 9) historia rosyjskiego języka literackiego — 2 prace (książki),
- 10) odmiany ruszczyzny potocznej i inne problemy socjolingwistyczne — 2 prace (1 artykuł i 1 recenzja),
- 11) zagadnienia przekładu artystycznego z języka rosyjskiego na polski — 6 prac (1 książka i 5 artykułów),
- 12) językoznawstwo konfrontatywne rosyjsko-polskie, polsko-rosyjskie i rosyjsko-słowiańskie — 4 prace (1 książka i 3 artykuły).

Jak łatwo można stwierdzić na podstawie powyższego zestawienia, w dziesięcioleciu 1965 - 1975 w rusycystycznym profilu badawczym Instytutu na plan pierwszy pod względem liczby reprezentujących poszczególne zagadnienia prac wysunęło się sześć problemów następujących: nr 1 (8 prac), nr 2 (7 prac), nr 3 (21 prac), nr 7 (15 prac), nr 11 (6 prac) i nr 12 (4 prace). W sumie tym sześciu problemom pracownicy Instytutu poświęcili zdecydowaną większość swoich prac, bo 61 na ogólną liczbę 74. W ten sposób w stosunkowo różnorodnej, uprawianej w dziesięcioleciu 1965 - 1975 w Instytucie rusycystycznej problematyce językoznawczej, wymienione wyżej problemy były głównymi komponentami określającymi jego rusycystyczny językoznawczy profil naukowy.

Także w czteroleciu następnym, tj. w latach 1976 - 1979, wokół tych sześciu problemów koncentrowały się badania pracowników Instytutu. Świadczy o tym dowodnie fakt, że na 28 językoznawczych publikacji rusycystycznych z tego okresu problemom tym (tj. nr 1, 2, 3, 7, 11 i 12) poświęcono aż 19 prac, potwierdzając w ten sposób ich wiodącą rolę w profilu badawczym Instytutu. Natomiast pozostałym, także sześciu problemom (nr 4, 5, 6, 8, 9 i 10) poświęcono tylko 5 prac. Oprócz tego w latach 1976 - 1979 wprowadzono dwa nowe problemy badawcze (nr 13: zabytki języka rosyjskiego i ich analiza, i nr 14: onomastyka rosyjska) reprezentowane przez 4 prace.

Opierając się na powyższych stwierdzeniach w przeprowadzonym niżej przeglądzie prac wykonanych w obrębie poszczególnych problemów w okresie 1965 - 1979 dzielę te ostatnie na trzy grupy, a mianowicie:

- A. Problemy wiodące w badaniach Instytutu,
- B. Problemy uprawiane w Instytucie z małą intensywnością oraz
- C. Problemy nowe, wprowadzone do badań Instytutu w latach 1976 - 1979.

A. Problemy wiodące (nr 1, 2, 3, 7, 11, 12)

Całość dorobku Instytutu w zakresie problemów wiodących do 1979 r. reprezentuje poniższa tabela:

Nr problemu	Liczba prac		Suma
	lata 1965 - 75	lata 1976 - 79	
1	8	1	9
2	7	2	9
3	21	5	26
7	15	7	22
11	6	—	6
12	4	4	8
Suma	61	19	80

Zgodnie z zapowiedzią na początku artykułu (por. s. 160) informacje odnoszące się do prac z lat 1965 - 1975 ograniczam od danych liczbowych zawartych w powyższej tabeli, natomiast w dalszym ciągu obecnego opracowania zajmę się szczegółowo tylko dorobkiem z lat 1976 - 1979. W obrębie poszczególnych problemów wiodących został on wzbogacony o prace następujące:

1. M. Wójtowicz, *Akcentuacja rzeczowników zapożyczonych z języka angielskiego przez język rosyjski*⁶.

2. M. Martysiuk, *Niekotoryje osobiennosti fonietycznego oswojenija niemieckich zaimstwowanij w russkom jazykie*; M. Wójtowicz, *Substytucja samoglosek w wyrazach zapożyczonych z języka angielskiego przez język rosyjski po Rewolucji Październikowej*.

3. J. Kaliszan, *K opriedieleniju slowoobrazowatielnogo statusa niekotorych intiernacyjonalnych priepozitiwnych elementow w sowriemiennom russkom jazykie*; tenże, *O niekotorych faktorach, swidietielstwujuszczich o rostie prieffiksacyi w sistiemie obrazowanija imion prilagatielnych w sowriemiennom russkom jazykie (na materiale prilagatielnych s pristawkami priedložnogo proischożdienija*; E. Siekierzycki, *O niekotorych woprosach izuczenija slowoobrazowatielnych sinonimow w rabotach sowietskich lingwistow*; tenże, *Slowoobrazowatielnyje sinonimy sriedi prilagatielnych s suffiksom -n- i jego proizvodnymi w sowriemien-*

⁶ Dokładny wykaz opublikowanych prac naukowych wraz z adresami bibliograficznymi jest zamieszczony na końcu niniejszego tomu. Wyjątkowo niektóre prace mogą się znajdować w „*Bibliografii publikacji pracowników Instytutu Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej UAM (1965 - 1975)*”, „*Studia Rossica Posnaniensia*” 1979, z. IX, s. 235 - 257 (Poznań 1979).

nom russkom jazykie; K. Wieliczko, *O tierminologiczeskom sportiwnom słowoobrazowaniu (na materiale russkogo i polskogo jazykow)*⁷.

7. M. Kaliniewicz, *Morfologiczeskaja adaptacyja francuzskich zaimstwowanij w sowriemiennom russkom litieraturnom jazykie*; K. Wieliczko, *Naimienowanija sportsmienow w rieczu sportiwnych kommientatorow (na materiale russkogo i polskogo jazykow)*. A. *Tierminologiczeskaja sportiwnaja leksika*; tenże, *Naimienowanija sportsmienow w rieczu sportiwnych kommientatorow (na materiale russkogo i polskogo jazykow)*. B. *Tierminologiczeskaja leksika s obszczejazykowym znaczenijem*; M. Wójtowicz, *Kontakty jazykow w processie zaimstwowanija słow russkim jazykom iz anglijskogo*; tenże, *Katiergorija padieża, roda i czista imion suszczestwitielnych, zaimstwowannych iz anglijskogo jazyka*; tenże, *Słowoobrazowatielnaja charakteristika imion suszczestwitielnych, zaimstwowannych russkim jazykom iz anglijskogo*; tenże, W. M. Aristowa, *Anglo-russkije jazykowyje kontakty (Anglizmy w russkom jazykie)*, Leningrad 1978.

11. W zakresie tego problemu zgodnie z danymi tabeli na s. 162 w latach 1976 - 1979 żadna nowa praca w Instytucie nie została wykonana.

12. J. Kaliszán, *Priepozitiwnyje bloki grieko-latinskogo proischoźdieniija kak słowoobrazowatielnyje elementy w russkom i polskom jazykach*; tenże, *Niekotoryje nabludieniija nad rostom agglutinatiwnosti w sistiemie priefiksalnogo obrazowanija imion w sowriemiennych russkom i polskom jazykach*; L. Ossowski, *Ob opriedielenii miesta udarieniija w russkom i polskom jazykach*; E. Siekierzycki, *Prilagatielnyje na -iczeskij w russkom jazykie i korrielatyiwnyje obrazowanija na -iczny || -yczny w polskom jazykie*.

Wśród powyższych 19 prac wykonanych w Instytucie w obrębie sześciu problemów wiodących w okresie 1976 - 1979 znajduje się 18 artykułów i 1 recenzja. Z przeglądu widać wyraźnie, że najbardziej intensywnie w tym okresie prowadzono w Instytucie badania w zakresie problemu nr 3, tj. słowotwórstwa rosyjskiego (5 artykułów) oraz problemu nr 7, tj. leksyki języka rosyjskiego ze szczególnym uwzględnieniem zapożyczeń (6 artykułów i 1 recenzja). Odnosnie do intensywności badań nad problemem nr 3 należy jeszcze zwrócić uwagę na obserwację pomieszczoną w przypisie nr 7 niżej. Jednocześnie dokonany przegląd pozwala na skonstatowanie zjawiska negatywnego, a mianowicie całkowitego braku prac w okresie 1976 - 1979 poświęconych problemowi nr 11, tj. zagadnieniom przekładu artystycznego z języka rosyjskiego na polski.

⁷ Należy zaznaczyć, że ten intensywnie uprawiany w Instytucie problem wzmacniają jeszcze dodatkowo prace z zakresu słowotwórstwa rosyjskiego traktowanego konfrontatywnie z językiem polskim omówione w ramach problemu nr 12.

B. Problemy uprawiane z małą intensywnością (nr 4, 5, 6, 8, 9, 10)

Podobnie jak przy problemach wiodących także w zakresie problemów uprawianych w Instytucie z małą intensywnością całość dorobku do roku 1979 przedstawiam w następującej tabeli:

Nr problemu	Liczba prac		Suma
	lata 1965 - 75	lata 1976 - 79	
4	1	—	1
5	2	—	2
6	3	1	4
8	3	2	5
9	2	—	2
10	2	2	4
Suma	13	5	18

Zgodnie z przyjętym na s. 160 i 162 sposobem traktowania materiału informacje odnoszące się do prac z lat 1965 - 1975 ograniczam do danych liczbowych zawartych w powyższej tabeli i w dalszym ciągu opracowania rozpatruję dokładnie tylko prace powstałe w latach 1976 - 1979.

Jak widzimy z tabeli, w okresie tym nie przybyły nowe prace w obrębie problemów nr 4, 5 i 9, natomiast pozostałe trzy problemy zostały wzbogacone o prace następujące:

6. M. Martysiuk, *Ob izuczenii substantiwnych slowosoczetanij w russkom jazykie w sowietskiju epochu.*

8. E. Dobryniewska-Pacholczyk, *O leksiko-siemanticzeskoj gruppie glagolow w sowriemiennom russkom jazykie*; I. Wapnaruk-Sitarska, *Siemanticzeskaja charakteristika słowa igrat' w chudożestwiennoj prozie M. Gor'kogo.*

10. W. Jakowicka, *O niekotorych osobiennościach professionalnogo baletnogo slowoupotrieblenija w sowriemiennom russkom jazykie*; K. Wieliczko, *Żywaja rzecz w usłowijach masowej kommunikacyi (Sportiwnyj kommentarij na russkom i polskom jazykach). Autoriefierat kandidatskoj dissertacyi.*

Ogólnie z powyższego przeglądu prac w zakresie problemów uprawianych w Instytucie z małą intensywnością daje się zauważyć znaczne zmniejszenie liczby opracowań w okresie 1976 - 1979 w porównaniu z okresem 1965 - 1975, mianowicie z 13 do 5 artykułów. Zjawisko to należy uznać za ujemne. Daje ono wprawdzie bardziej wyrazisty profil badawczy Instytutu w obrębie problemów wiodących, ale jednocześnie zubaża tak skalę zainteresowań, jak i zakres możliwości badawczych (a w konsekwencji także i dydaktycznych) pracowników Instytutu.

C. Problemy nowe (nr 13, 14)

Problemy te, jak zaznaczyłem na s. 161, zostały wprowadzone do badań Instytutu dopiero w latach 1975 - 1979 i w konsekwencji obejmują stosunkowo szczupłą, ograniczoną tylko do dwóch zagadnień i tylko do drugiego z wydzielonych przeze mnie okresów chronologicznych, liczbę opracowań. Jednak, pomimo tej prostej w stosunku do grup poprzednich sytuacji, dla zachowania przyjętego tam porządku opracowania oraz dla należytego uwydatnienia wprowadzonej tutaj nowej problematyki rozpoczniemy od przedstawienia materiału w postaci tabeli:

Nr problemu	Liczba prac		Suma
	lata 1965 - 75	lata 1976 - 79	
13	—	3	3
14	—	1	1
Suma	—	4	4

Tytuły nowo wprowadzonych problemów podałem na s. 161. Problemy te są reprezentowane przez opracowania następujące:

13. M. Wójtowicz, *Nowgorodskaja bieriestianaja gramota o pieriedacze kun; tenże, A. W. Arcichowski, W. L. Janin, Nowgorodskije gramoty na bieriestie (Iz raskopok 1962 - 1976), Moskwa 1978; tenże, A. A. Miedyncewa, Driewnie-russkije nadpisi nowgorodskogo Sofijskiego sobora, Moskwa 1978.*

14. M. Wójtowicz, N. A. Baskakow, *Russkije familii tiurkского proischozdenija, Moskwa 1979.*

W sumie jest to 1 artykuł i 3 recenzje autorstwa M. Wójtowicza. Są one poświęcone bardzo interesującej i trudnej problematyce historycznej i onomastycznej i jako takie w sposób zasadniczy rozszerzają krąg badawczych zainteresowań pracowników Instytutu.

II

Prowadzone w Instytucie językoznawcze badania slawistyczne w roku 1975 obejmowały osiem problemów naukowych (por. „*Studia Rossica Posnaniensia*” IX, s. 225). Przytaczam je tutaj wraz z podaniem liczby i rodzaju poświęconych do roku 1975 każdemu problemowi prac:

- 1) zagadnienia prawidłowości rozwoju fonetycznego języków słowiańskich — 6 prac (5 artykułów i 1 recenzja),
- 2) problem lokalizacji praojczyzny Słowian — 1 praca (artykuł),
- 3) kontakty językowe bałto-słowiańskie — 6 prac (3 artykuły i 3 recenzje),
- 4) dialekty przejściowe polsko-białoruskie i kontakty językowe polsko-białoruskie — 7 prac (1 książka i 6 artykułów),
- 5) wybrane zagadnienia z białoruskiej leksyki gwarowej — 1 praca (artykuł),
- 6) dialekty polskie Mazowsza i Podlasia z uwzględnieniem faktów

etnograficznych — 2 prace (książki),

7) wybrane zagadnienia z fonetyki języka polskiego — 1 praca (artykuł),

8) słowotwórstwo przymiotników w języku czeskim — 1 praca (recenzja).

Z powyższego zestawienia widać wyraźnie, że w językoznawczych badaniach slawistycznych prowadzonych w Instytucie w dziesięcioleciu 1965 - 1975 dominowały cztery następujące problemy: nr 1 (6 prac), nr 3 (6 prac), nr 4 (7 prac) i nr 6 (2 prace)⁸. W sumie tym czterem problemom poświęcono aż 21 opracowań na ogólną ilość wykonanych w tym okresie w Instytucie 25 prac slawistycznych, czyli były one problemami wiodącymi, określały językoznawczy slawistyczny profil naukowy Instytutu.

Pozostałym, także czterem problemom (nr 2, 5, 7 i 8) poświęcono w dziesięcioleciu 1965 - 1975 tylko 4 prace, czyli były one uprawiane w Instytucie z małą intensywnością.

W czteroletnim okresie następnym, tj. w latach 1976 - 1979, profil badawczy Instytutu w zakresie slawistyki językoznawczej uległ znacznym modyfikacjom w porównaniu z okresem poprzednim. Wpłynęły na to przede wszystkim zmiany personalne wśród działających na tym polu pracowników naukowych Instytutu — głównie odejście z dniem 1 X 1975 r. na emeryturę profesora L. Ossowskiego i przeniesienie się z dniem 1 X 1973 r. na Uniwersytet Warszawski wówczas jeszcze docenta A. Bartoszewicza. Reperkusje powyższych zmian w zakresie slawistycznych badań językoznawczych w Instytucie w okresie 1976 - 1979 przedstawię szczegółowo w dalszym ciągu opracowania. Tutaj chcę tylko zaznaczyć ogólnie, że pomimo zmienionej sytuacji personalnej, problemy wiodące z lat 1965 - 1975 (z wyjątkiem problemów nr 1 i 6, o czym por. niżej) utrzymały nadal swoją przodującą pozycję w językoznawczych badaniach slawistycznych Instytutu także w latach 1976 - 1979, kiedy to poświęcono im 6 prac na ogólną liczbę 8. Także wprowadzono w tym okresie do badań Instytutu jeden slawistyczny problem nowy, mianowicie nr 9: kontakty językowe rosyjsko-polskie, reprezentowany przez 2 artykuły.

Przechodząc do szczegółowego przedstawienia językoznawczego dorobku slawistycznego w czternastoleciu 1965 - 1979, pomimo jego skromniejszych wymiarów w porównaniu z dorobkiem rusycystycznym, zachowam zastosowany tam podział na trzy grupy problemów, tj. na: A. Problemy wiodące, B. Problemy uprawiane z małą intensywnością i C. Problemy nowe, wprowadzone do badań po roku 1975. Także, podobnie jak przy opracowaniu materiału rusycystycznego, dla prac z okresu 1965 - 1975 ograniczę się tylko do podania liczb w tabelach, natomiast szczegółowo przedstawię prace z okresu 1976 - 1979.

⁸ Przy czym przy problemie nr 6 nie należy się sugerować zdawałoby się znikomą liczbą 2 prac, gdyż są to dwa duże tomy, z których jeden liczy LXVIII plus 582 strony, drugi — 863 strony.

A. Problemy wiodące (nr 1, 3, 4, 6)

Całość językoznawczego dorobku slawistycznego pracowników Instytutu w zakresie problemów wiodących do roku 1979 reprezentuje poniższa tabela:

Nr problemu	Liczba prac		Suma
	lata 1965 - 75	lata 1976 - 79	
1	6	—	6
3	6	3	9
4	7	3	10
6	2	—	2
Suma	21	6	27

Jak widzimy z tabeli, w okresie 1976 - 1979 nie przył yła ani jedna praca w obrębie problemów nr 1 i 6, natomiast dwa pozostałe problemy wzbogaciły się o opracowania następujące:

3. T. Zdancewicz, *Głos w dyskusji nad referatem A. Vanagasa: K woprosu o jazykowych jatwiazskich rieliktach w Litwie*; tenże, *Głos w dyskusji nad referatem A. Bednarczuk: On certain aspects of gens tie and its traces in Polish-Lithuanian borderland in Sejny district*; tenże, *Geograficzeskoe raspolożeniye baltijskich i slawianskich nazwanij mszystych bolot osnovannyh na kornjach mch- (ekwiwalent baltijskiego mus-) i saman- (*sam-) na Suwalszczynie (siewiero-wostocznaja Polska)*.

4. T. Zdancewicz, *Mazurzące gwary suwalskie (Referat wygłoszony 16 VI 1976 r.)*; tenże, *Nazwy różnych rodzajów oselek do ostrzenia kosy i pokrowców do nich w gwarach podlasko-suwalskich*; tenże, *Mazurzące gwary suwalskie, cz. I, Gwarowe cechy polskie (Fonetyka, Słowotwórstwo)*.

Na 6 powyższych prac składa się 1 monografia i 5 artykułów (w tym 2 głosy w dyskusji). Brak nowych opracowań w okresie 1976 - 1979 w zakresie problemu nr 1 jest spowodowany wspomnianym wyżej odejściem na emeryturę prof. L. Ossowskiego, który jako jedyny wśród pracowników Instytutu zajmował się stanowiącymi temat tego problemu zagadnieniami prawidłowości rozwoju fonetycznego języków słowiańskich⁹. Analogiczny brak opracowań w zakresie problemu nr 6 został spowodowany zakończeniem prac nad edycją dzieł O. Kolberga dotyczących Mazowsza dokonywanych z udziałem doc. T. Zdancewicza. Zresztą całkowity brak opracowań w zakresie problemu nr 6 jest tylko pozorny, gdyż także tego problemu dotyczy praca T. Zdancewicza pt. *Nazwy różnych rodzajów oselek do ostrzenia kosy i pokrowców do nich w gwarach podlasko-suwalskich* obejmująca także materiały z gwar polskich Podlasia i części Mazowsza. Praca ta jednak ze względu na fakt, że obejmuje też materiały z gwar białoruskich i ukraińskich, została zaliczona do problemu nr 4.

⁹ Por. „Studia Rossica Posnaniensia” 1979, z. IX, s. 226.

B. Problemy uprawiane z małą intensywnością (nr 2, 5, 7, 8)

Całość dorobku pracowników Instytutu w zakresie tych problemów do roku 1979 przedstawia tabela następująca:

Nr problemu	Liczba prac		Suma
	lata 1965 - 75	lata 1976 - 79	
2	1	—	1
5	1	—	1
7	1	—	1
8	1	—	1
Suma	4	—	4

Jak widzimy z tabeli, problemom slawistycznym uprawianym w Instytucie z małą intensywnością w okresie 1976 - 1979 nie poświęcono żadnej pracy. Przyczyną tego stanu jest fakt, że autorami wykazanych w tabeli 4 prac z okresu 1965 - 1975 byli prof. L. Ossowski i doc. A. Bartoszewicz¹⁰, którzy jak już pisałem wyżej, przestali pracować w Instytucie.

C. Problemy nowe (nr 9)

Wprowadzone po roku 1975 do badań Instytutu nowe językoznawcze problemy slawistyczne są jeszcze szczuplejsze, niż to obserwowaliśmy przy badaniach rusycystycznych, ograniczają się one bowiem do jednego zagadnienia. W tej sytuacji bardziej ze względu na przyjęty porządek opracowania niż ze względów merytorycznych przedstawiam rozpacyjny tutaj materiał w postaci tabeli:

Nr problemu	Liczba prac		Suma
	lata 1965 - 75	lata 1976 - 79	
9	—	2	2

Tytuł nowo wprowadzonego problemu podałem na s. 166. Jest on reprezentowany przez opracowania następujące:

9. T. Kuroczycki, W. R. Rzepka¹¹, *Wpływy języka rosyjskiego na system gramatyczny polszczyzny XIX i początków XX wieku w świetle ówczesnych źródeł poprawnościowych; et al., Zapożyczenia leksykalne z języka rosyjskiego we współczesnej polszczyźnie pisanej.*

¹⁰ Por. „Studia Rossica Posnaniensia” 1979, z. IX, s. 227.

¹¹ Współautor obu artykułów dr W. R. Rzepka jest pracownikiem naukowym Instytutu Filologii Polskiej UAM.

Zgodnie z tytułem problemu nr 9 oba powyższe artykuły są poświęcone zagadnieniu wpływów języka rosyjskiego na język polski. Zagadnienie to jest dotychczas jeszcze słabo opracowane. Wchodzi ono do bardzo istotnego szerszego zagadnienia wpływów obcych na język polski w ogóle. Stąd interesuje ono szczególnie polonistów przede wszystkim ze względu na historię zewnętrzną języka polskiego, ale także od strony jego czystości. Pomimo to, tak ze względu na przygotowanie naukowe, jak i zainteresowania polskich rusycystów i sławistów, zagadnienie wpływów języka rosyjskiego na język polski może być dla nich bardzo wdzięcznym polem badań. Zagadnienie to rozpatrywane na obszernym materiale może stanowić podstawę do ciekawych obserwacji i uogólnień na temat wzajemnych kontaktów języków blisko spokrewnionych. Wprowadzenie go do kręgu badawczego pracowników Instytutu wydaje się być dla powyższych powodów pożądane i pożyteczne.

III

Zgodnie z zapowiedzią zamieszczoną na s. 160 w tej części artykułu przechodzę do omówienia badań naukowych w zakresie językoznawstwa pracujących w omawianym okresie w Instytucie specjalistów radzieckich. Jak podałem w cytowanym artykule w „*Studia Rossica Posnaniensia*” IX, s. 229, w latach 1965 - 1975 badania te zamknęły się ilością 10 opracowań (1 książka i 9 artykułów).

W okresie 1976 - 1979 badania te wzbogaciły się o 9 dalszych artykułów następujących autorów: J. S. Jazikowa, *O narodno-razgowornoj osnovie siemantycznej struktury słowa w jazykie M. Gor'kogo*¹²; A. I. Korniew, *O sowietskich tolkowych słowariach russkogo jazyka*; tenże, *O rozgraniczenii słoznych słow i schodnych s nimi substantiwnych słowosoczetanij*; L. F. Mironiuk, *K problemie udarienija pri pieriewodzie poezii*; tenże, *Niekotoryje problemy srawnitielnoj stilistiki russkogo i polskogo jazykow*; tenże, *Tołstowskaja koncepcyja stila*; L. F. Mironiuk, S. G. Mironiuk, *K problemie transformacyi poetycznego idiolektu (na materiale liriki Adama Mickiewicza)*; et al., *Sowietskoje pieriewodowiedienije za 60 let*; E. A. Stolarowa, *O pricinach umieńszienija czisła suszczestwitielnych w razgowornom stile rieczii (Srawnitielno s drugimi funkcjonalnymi stilami)*.

Za zakończenie dokonanego w artykule przeglądu rusycystycznych i sławistycznych prac językoznawczych wykonanych w Instytucie Filologii Ro-

¹² Wszystkie podane tutaj prace uczonych radzieckich zostały opublikowane w: „*Studia Rossica Posnaniensia*”, z. VIII, IX, X, XI, XIV i XV oraz w „*Przeglądzie Rusycystycznym*”, t. II.

syjskiej i Słowiańskiej UAM w czternastoleciu 1965 - 1979 wydaje się koniecznym zwrócić uwagi na trzy fakty następujące:

1. Wypowiedziany przeze mnie w „*Studia Rossica Posnaniensia*” IX (s. 229) sąd o twórczości naukowej pracowników Instytutu, że prace wykonane przez nich w okresie 1965 - 1975 „w sposób istotny, znaczący i widoczny w skali krajowej rozszerzyły naszą wiedzę o języku rosyjskim i naszą wiedzę z zakresu slawistyki językoznawczej”, globalnie pozostaje w mocy także dla okresu 1976 - 1979. W okresie tym bowiem nadal zostało utrzymane tempo pracy naukowej, wynoszące średnio około 10 publikacji rocznie (por. 99 publikacji w latach 1965 - 1975 i 36 publikacji w latach 1976 - 1979). Dla okresu 1976 - 1979 należy tutaj jeszcze dodatkowo uwzględnić fakt, którego obecny artykuł analizujący jedynie prace opublikowane nie mógł uchwycić, że w okresie tym pracownicy Instytutu wykonali szczególnie dużo prac typu przygotowawczego i redakcyjnego, które zaowocują w postaci publikacji zaraz po stanowiącym dla nas w tym artykule cezurę roku 1979 (por. przypisy 3 i 4). Dokonany przegląd wykazał także, że nie obniżył się poziom i ambicje naukowe pracowników, o czym między innymi świadczy dowodnie dalsze utrzymanie w latach 1976 - 1979 czołowej pozycji w badaniach Instytutu wszystkich niemal problemów wiodących z lat 1965 - 1975 oraz wprowadzenie 3 problemów nowych.

2. Nastąpiła dalsza indywidualizacja i krystalizacja profilu badawczego zespołu pracujących w Instytucie językoznawców. W zakresie rusycystyki na plan pierwszy wysuwają się tutaj badania nad słowotwórstwem rosyjskim oraz badania nad leksyką zapożyczoną w języku rosyjskim i sposobami jej wchłaniania nie tylko przez rosyjski system leksykalny, ale także przez pozostałe bardziej od niego zamknięte systemy cząstkowe tego języka. W wykonanych w Instytucie pracach rusycystycznych widać także wyraźną tendencję do konfrontatywnego ujmowania wielu zagadnień w porównaniu z językiem polskim. W zakresie slawistyki językoznawczej czołową pozycję zajmują badania nad kontaktami językowymi polsko-białoruskimi i bałto-słowiańskimi.

3. Należy jednocześnie z niepokojem stwierdzić, że w okresie 1976 - 1979 występowało osłabienie lub zamieranie badań na niektórych odcinkach uprawianych z sukcesem w latach 1965 - 1975 (np. problemy nr 1 i 11 w zakresie rusycystyki, problemy nr 1 i 6 w zakresie slawistyki, a także problemy uprawiane z małą intensywnością tak rusycystyczne jak i slawistyczne). Jest to głównie związane ze wzmiankowanym w tekście artykułu odejściem z Instytutu doświadczonych pracowników (prof. L. Ossowski, doc. A. Bartoszewicz) lub zakończeniem badań związanych z danym problemem. W pierwszym z wymienionych wypadków na nadrobienie strat Instytut będzie musiał dość długo poczekać. Są jednak i zjawiska ujemne, którym można zapobiec szybciej. Tak jest na przykład z zaniechaniem prac z zakresu problematyki przekładu

artystycznego z języka rosyjskiego na polski, uprawianej z sukcesem przez dra T. Kuroczyckiego w latach 1965 - 1975. Poza względami naukowymi wznowienie tych badań stworzyłoby możliwość umocnienia indywidualnego oblicza naukowego Instytutu Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej UAM, gdyż poza Uniwersytetem Łódzkim, gdzie nad zagadnieniami przekładu artystycznego w nieco innym niż w Poznaniu aspekcie pracuje dr Z. Grosbart, problemy z tego zakresu nie są uprawiane na większą skalę w innych ośrodkach uniwersyteckich w Polsce.